

Amănunte privind constituirea Partidului Conservator – Democrat la Vâlcea

Liliana Beu

lilianabeu@yahoo.com

Evenimentele din primăvara anului 1907 au zguduit întreaga scenă politică românească. Pentru moment, conservatorii și liberalii trecuseră peste disputele doctrinare și se angajaseră să conlucreze la aplanarea conflictului. Cedând puterea în acele împrejurări decisive, conservatorii erau departe de a ajunge la o unitate în cadrul propriei formațiuni. Pachetul de reforme inițiat de liberali arăta limpede că se impuneau anumite schimbări și la nivelul doctrinei conservatoare, cu atât mai mult cu cât, chiar în interiorul partidului, exista o tendință de democratizare încheată în jurul unuia dintre lideri.

Cu toate acestea, binecunoscuta rigiditate a fruntașului conservator P.P. Carp, departe de a asigura unitatea punctelor de vedere, nu constituia decât o piedică în plus în calea unui curent cerut de realități. Văzând în Take Ionescu un lider carismatic și cu influență în mediile burgeze ale Partidului Conservator, P.P. Carp iniția, la începutul anului 1908, câteva demersuri spre a-l marginaliza și a-l îndepărta în felul acesta de puterea decizională din cadrul partidului, deși era conștient că soluția aleasă nu era cea pe care un lider de partid trebuia s-o adopte în acele momente tensionate.

Astfel, în 9 ianuarie 1908, el convocă membrii conducerii conservatoare în vederea alegerii unui nou comitet al Clubului conservator, știind că Take Ionescu nu se afla în țară. În ciuda solicitărilor telegrafice venite din partea acestuia din urmă de a amâna întrunirea pentru o dată ulterioară, P.P. Carp, la data stabilită, procedează la schimbarea componenței conducerii conservatoare astfel încât acum, din cei 20 de membri ai comitetului, doar doi erau takişti¹.

O discuție între cei doi lideri după acest eveniment nu a mai fost în măsură să-i reconcilieze în ceea ce privea viitorul Partidului Conservator. Referindu-se la rezultatul acestei discuții, ziarele vremii comentau pe prima pagină: „În urma întrevederii care a avut loc între d-nii P.P. Carp și Take Ionescu, a fost evident că un acord nu se va mai putea stabili între ei. Nu este vorba numai de penibilul incident provocat prin alegerea comitetului clubului conservator din București, ci de divergențe mult mai profunde. Fiecare își aduce aminte cu ce greutate și cu prețul căror sforțări, s'a ajuns la un modus vivendi, când d. P.P. Carp a depus proiectele sale de reforme, fără a se fi consultat prealabil cu partidul. De astădată înțelegerea a fost imposibilă....”².

Pe temeiul acestei discuții, comitetul de conducere al Partidului Conservator, luând act de decizia lui Take Ionescu de a trece la o reorganizare a partidului pornind de la alte principii, a decis ca respectiva declarație să fie socotită drept o demisie din partid. În replică, Take Ionescu publica a doua zi un articol unde, printre altele, arăta că: „...Nu amorul meu rănit a determinat acțiunea mea, ci convingerea că, spre a-mi servi țara se cere libertatea mea de spirit, și că în acest cuib de intrigi, în această luptă neîntreruptă ce se dădea în urma mea, îmi era cu neputință să am spiritul liber și să produc”³.

Pe fondul acestor dezbateri, câteva zile mai târziu, el dădea publicității un ma-

¹Ion Bulei, *Conservatori și conservatism în România*, editura Enciclopedică, București, 2000, p. 354.

²*Partidul Conservator - Democrat. Istoricul constituirei lui*, București, 1908, p. 12.

³*Ibidem*, p. 14.

nifest în care își anunța intenția de a trece la modernizarea partidului și convoca, pentru data de 20 ianuarie 1908, pe toți frunțașii conservatori din țară spre a i se alătura.

Luând act de evoluția situației din cadrul partidului multe dintre organizațiile locale și-au trimis delegațiile la întrunirea ținută chiar în locuința lui Take Ionescu unde, într-o atmosferă de mare entuziasm, el a fost ales șeful noii formațiuni. Cu acest prilej, președintele organizației de la Vâlcea, Constantin G. Dissescu, a fost prezent alături de o numeroasă delegație care reunea nume importante ale politicii conservatoare de la noi: N.R. Căpităneanu, fost secretar general la finanțe, Matei Temelie, președintele Clubului conservator, fost deputat, Anton Botea, fost deputat, Ion Dimitrescu, fost deputat, Gh. Bădescu, fost deputat, Gr. Pleșoianu, fost senator, C. Oromolu, fost inspector financiar, I. Cocorăscu, directorul băncii „Vâlcea”, I. Bunescu, H. Romașcanu, etc.

Apoi, peste câteva zile, din inițiativa noului șef, a fost convocată o conferință la București a celor care aderaseră la programul noului partid urmată, la 3 februarie 1908, de organizarea primului congres care consfințea nașterea acestei formațiuni la nivel național, îi făcea cunoscute obiectivele și, în cadrul căruia, urma să se treacă la alegerea structurilor de conducere.

Chiar din ziua desemnării lui Take Ionescu ca șef al partidului, presa locală se grăbea să precizeze că, în privința direcției de urmat, lucrurile sunt clare, conducerea organizației vâlcene fiind hotărâtă să treacă de partea conservator-democraților: „Când vor apărea aceste rânduri, partidul conservator va fi rupt în două...(…). În județul nostru nu există de cât o singură organizațiune conservatoare având în capul ei ca șef pe d-l C.G. Dissescu și politica ce d-sa va urma, va fi politica acestei organizațiuni”⁴.

De altfel, președintele conservatorilor vâlceni, C.G. Dissescu, a fost unul dintre primii vorbitori de la întrunire care și-a exprimat asertiv pentru decizia lui Take Ionescu de a-și constitui propriul partid precizând în cuvântul său de la sediul clubului din București că nu putea să dăinuiească o organizație în care conducea ideea de privilegiu și de preferință, că s-a încălcat principiul egalității și că „...Nu poate exista partid fără un organism complet și determinat, și fără o voință care să fie rezultatul celor mulți”⁵.

Mai mult, la întoarcerea în Râmnic, proaspătul lider conservator-democrat vâlcean cerea acceptul redactorului publicației *Vâlcea Conservatoare*, C. Oromolu, ca ziarul său să devină organul de presă al noii formațiuni în județ.

Alături de C.G. Dissescu, profesor universitar, avocat de renume și om politic cunoscut, un rol important în afirmarea formațiunii conservator-democrate locale l-a avut și N. R. Căpităneanu. Acesta avea o legătură strânsă cu Take Ionescu încă de pe vremea când funcționase ca secretar general la Ministerul de Finanțe unde fusese însărcinat cu verificarea neregulilor de la Creditul Rural.

Prin urmare, în aceste condiții se considera că odată constituit noul partid, prin valoarea membrilor săi și prin relațiile de care dispuneau la nivelul conducerii centrale, județul era chemat să contribuie activ și decisiv la viața politică: „Județul Vâlcea, oropsit altă dată, joacă un rol important în viața politică a țării, vâlcenii mândri de gloria acestor doi luceferi ai Vâlcei și-au câștigat considerațiunea la care aveau dreptul și sprijiniți de forța morală a acestor doi frunțași ai țării, vor munci încrezători și pașnici la desvoltarea lui”⁶.

Deși se lăsa impresia că întreaga organizație locală conservatoare în frunte

⁴ *Vâlcea Conservatoare*, anul II, nr. 23/20 ianuarie 1908.

⁵ *Partidul Conservator Democrat. Istoricul.....*, p. 49.

⁶ *Vâlcea Conservatoare*, anul II, nr. 39/25 mai 1908.

cu președintele său, trecuse în tabăra lui Take Ionescu, trebuie să subliniem că lucrurile nu stăteau tocmai așa.

Un prim episod al disputei din interiorul organizației vâlcene se consumase anterior constituirii conservator-democraților de aici în partid politic, chiar pe fondul mișcărilor determinate de convocarea din județ a celor care doreau să facă parte din noua formațiune. Cu acel prilej, sosit la Vâlcea să supravegheze derularea evenimentelor în sânul organizației locale, Ioan Cantacuzino împreună cu Vasile Tretinescu, încercaseră să deçoace acțiunea lui Dissescu. Astfel, cum Tretinescu locuia în apropierea gării, în ziua convocării, ei au urmărit pe toți cei care dăduseră curs invitației de a veni la întrunirea conservatoare și i-au chemat la locuința sa pentru a încheia un proces verbal prin care semnatarii recunoșteau șefia lui P. P. Carp, fără însă a-i informa de faptul că la București se decisese deja constituirea unei noi formațiuni sub conducerea lui Take Ionescu. Mai mult, pentru a-i convinge să meargă să semneze acel document, li s-a spus că acolo vor fi prezenți și domnii C.G. Dissescu și N. Căpităneanu, cunoscuți drept susținători takiști, tocmai pentru că se știa că cei doi se bucurau de mare încredere în rândul delegaților al căror punct de vedere îl împărțeau⁷.

Apoi, la câteva zile după momentul constituirii organizației conservator-democrate vâlcene, la Râmnic, vechii conservatori, rămăși fără lider, s-au întrunit la locuința doctorului Gheorghe Sabin unde, în prezența fostului deputat de Vâlcea, Ioan G. Cantacuzino, au procedat la o completare a locurilor rămase vacante în comitetul de conducere și și-au manifestat sprijinul deplin și necondiționat față de Partidul Conservator condus de P.P. Carp.

Cu acest prilej a fost redactat și un proces verbal al întâlnirii spre a fi înaintat liderului conservator P.P. Carp în care se menționa că: „*Subsemnații membri din partidul conservator, întrunindu-se în Râmnicul Vâlcea, în casele d-lui Dr. Sabin, astăzi 27 ianuarie 1908, considerând că unii dintre membrii comitetului executiv din Vâlcea au părăsit partidul conservator, pentru a urma pe Take Ionescu și a forma un alt partid denumit de d-lor „partid conservator democrat”, că părăsind partidul nu mai pot face parte din comitetul executiv de Vâlcea și că locurile d-lor în acest comitet rămân vacante. Considerăm că toți acei ce nu au părăsit partidul conservator și făceau parte din comitet, rămân de drept în acest comitet, care-și va urma activitatea și în viitor. Hotărâm: Completarea comitetului care va fi format cum se arată mai la vale, alegem în unanimitate pe d. Ioan N. Lahovary ca președinte de onoare în locul d-lui Gh. Lahovary, ca președinte activ pe d. Ioan Gh. Cantacuzino în locul d-lui C. Dissescu, iar ca vice-președinte în locul d-lui Cantacuzino pe d. C.N. Herăscu, ca secretari pe d-nii Lazăr Popescu și C.C. Herăscu (vice-președinte alături de C.N. Herăscu era și Gh. Sabin)*⁸”.

Erau apoi enumerați o serie dintre vâlcenii care rămăseseră în cadrul vechii formațiuni printre care: N. Nedelovici, N. Em. Bonciu, Al. Stoenescu, Gh. Mihăileanu, Gh. Brătășeanu, G. Tănăsescu-Govora, Ioan N. Iancovescu, Kiriță Constantinescu, G. Moșoiu, Drăghici Presură, C.A. Voinescu, Ilie Pleșoianu, Petre Millo (fost senator), maior Lămotescu (fost senator), V. Tretinescu, etc....

În opinia celor prezenți la această întrunire motivul real al acțiunii întreprinse de Take Ionescu nu ar fi fost modernizarea partidului și punerea lui în acord cu realitățile momentului, ci: „*Aceea ce a făcut pe d. Tache Ionescu să se retragă din partidul conservator a fost convingerea ce a căpătat că sub șefia d-lui P. Carp, d-sa nu mai are putința de a mai face partid în partid cum a făcut în 1899-1901 și 1904-*

⁷ *Idem*, anul II, nr. 23 /20 ianuarie 1908.

⁸ *Opinia Vâlcei*, anul I, nr. 1/1 februarie 1908.

1907⁹”. Se făcea evident referire la faptul că în 1901 liderul conservator-democrat s-ar fi aflat la originea crizei ministeriale care a dus la căderea guvernului după un an și jumătate de guvernare, iar în 1907, pe fondul răscoalei, prin legăturile pe care le avea în Parlament și în județe, acesta ar fi cerut ieșirea de la guvernare și nu luarea unor măsuri energice de reprimare.

Desigur că numirea în fruntea conservatorilor vâlceni a unui om politic de talia lui Ioan Cantacuzino, cunoscut, bogat, care și anterior reprezentase pe vâlceni în Parlament, era menită să atenueze trecerea la democrați a fostului șef conservator, C.G. Dissescu, care, așa cum se sublinia într-un articol din *Vâlcea Conservatoare*: „...pe lângă că este un fiu al Vâlcei, este o glorie a țării și al cărui nume sintetizează astăzi toate acele superioare însușiri cari consacră pentru tot-deauna pe adevăratul om politic”¹⁰. Pe fondul acestor evenimente, pentru a-și putea face cunoscute strategia și programul, la rândul său, Partidului Conservator de aici, începând cu 1 februarie 1908, și-a constituit și un organ de presă propriu, *Opinia Vâlcei*, demers cu atât mai necesar cu cât, așa cum am arătat, vechea publicație *Vâlcea Conservatoare* acceptase să devină oficiosul noului Partid Conservator - Democrat.

Din acest moment, toate disputele legate de activitatea unora dintre membrii celor două grupări, toate acțiunile acestora erau pe larg dezbătute în coloanele acestor publicații. Polemica dintre ele aducea în prim plan amănunte interesante legate de culisele unor dispute ce mocneau în sânul fiecăreia dintre formațiuni. Reale sau presupuse, aceste subiecte țineau prima pagină și răspândeau în teritoriul județului știri interesante despre ceea ce se întâmpla atât la nivelul conducerii locale, cât și la nivel central.

Așa de pildă, încă de la primele numere, *Opinia Vâlcei* îl ataca pe C. G. Dissescu, liderul conservator - democraților vâlceni, deoarece se îndepărtase de județul natal acceptând să candideze ca deputat timp de trei legislaturi pentru județul Teleorman și făcuse greșeala de a-l desemna ca reprezentant al său în localitate pe I. Dimitrescu, un personaj cu o moralitate îndoielnică și care compromisese activitatea conservatorilor din ultimii ani în ochii opiniei publice, ceea ce-i adusese și apelativul de I. Dimitrescu - Pomană. De asemenea, se arăta că pentru a trece la conservator-democrați, asupra membrilor vechiului partid se făcuseră nenumărate presiuni, rol important în acțiunea de racolare de aderenți avându-l și *Banca Vâlcea*, aflată sub influență takistă, care acordase împrumuturi preferențiale celor vizați¹¹.

În replică, *Vâlcea Conservatoare* ținea să le reamintească vâlcenilor că la originea ruperii Partidului Conservator nu a stat nici pe departe dorința lui Take Ionescu de a-și crea propriul partid așa cum se speculase, ci, ceea ce l-a determinat la acest gest pe liderul democrat a fost: „sectarismul retrograd și lipsa de probitate politică și privată a aceluia element aristocratic care forma bătrâna grupare junimistă”¹².

În disputa dintre cele două organizații locale un ascendent important a căpătat formațiunea conservator-democrată și ca urmare a vizitei pe care Take Ionescu a făcut-o în județul nostru la 21 mai 1908. Salutat de numeroși susținători în Drăgășani, la Zăvideni și Băbeni, el a fost întâmpinat în gara din Râmnic de o delegație în frunte cu Anton Botea și condus la locuința lui C.G. Dissescu, unde i-au fost prezentați o serie de fruntași locali. A vizitat apoi sediul Clubului conservator-democrat condus de Matache Temelie și, în după-amiaza aceleiași zile, a fost condus la proprietatea lui Dissescu din Sărăcinești. Seara, la banchetul oferit în cinstea sa, în sala Teatrului Adreani, Take Ionescu a ținut un discurs impresionant în fața celor peste 170 de

⁹*Ibidem*.

¹⁰*Vâlcea Conservatoare*, anul II, nr.30/9 martie 1908.

¹¹*Opinia Vâlcei*, anul I, nr. 2/8 februarie 1908.

¹²*Vâlcea Conservatoare*, anul II, nr. 33/30 martie 1908.

participanți, evidențiind încă o dată, motivele și sensul acțiunii sale și felicitându-i pe cei prezenți pentru susținerea arătată¹³.

Desigur că o astfel de manifestație nu a fost de natură să contribuie la domolirea spiritelor. Ba dimpotrivă, chiar și liberalii locali, după ce la început salutaseră nașterea unui nou partid din rândurile conservatorilor, întrucât servea intereselor lor pe termen lung, pe măsură ce constataseră influența tot mai mare pe care o avea în rândurile electoratului, verificată și cu ocazia câștigării alegerilor parțiale de la Vaslui (chiar fiiful lui P. P. Carp) și Craiova, se distanțaseră de noua formațiune, așa încât, s-a ajuns ca la Vâlcea, să se încerce chiar boicotarea banchetului de către administrația liberală.

Astfel, din inițiativa prefectului liberal Al. Crăsnaru, au fost luate o serie de măsuri menite să împiedice accesul aderenților la întrunire: a fost fixată data de 21 mai drept zi de procesiuni pentru ploaie în tot județul, în așa fel ca toți preoții să fie prezenți în parohii, a fost interzis accesul celor care vindeau în piață pentru a-și desface produsele în ziua respectivă, a fost împiedicată circulația la barierele orașului și s-a dispus chiar reținerea la intrarea în Vlădești a unor frunțași precum Mitică Bădescu și Iorgu Olănescu.

Însă, dincolo de aceste incidente, evoluția vieții politice va confirma faptul că, departe de a rămâne un gest izolat, decizia lui Take Ionescu de a forma un partid care să dorească modernizarea și democratizarea societății pe principii conservatoare a găsit la Vâlcea numeroși aderenți. Organizația de aici a fost printre primele din țară care a aderat la noul partid, majoritatea conducerii în frunte cu președintele acesteia, C. G. Dissescu, trecând la noua formațiune. Este drept că, sub îndrumarea doctorului Sabin și cu sprijinul lui Ioan Cantacuzino, s-a încercat o refacere a Partidului Conservator tradițional și chiar înființarea unei noi publicații locale dar, niciodată, acesta nu s-a mai putut manifesta ca o forță politică activă, astfel încât, după război, majoritatea membrilor săi vor trece fie la liberali, fie la conservatori-democrați.

La rândul său, nici Partidul Conservator - Democrat nu va rezista concurenței electorale de după război când, odată cu introducerea votului universal, au apărut în viața politică o serie de alte formațiuni mult mai atractive din punct de vedere al programului și al obiectivelor propuse.

Și cu toate acestea, punctul critic al evoluției acestui partid la nivel național îl va constitui moartea liderului său Take Ionescu, în 1922. După această dată nu se mai poate vorbi de un Partid Conservator Democrat deoarece, lipsiți de coeziunea pe care o gira prezența în fruntea partidului a unui politician de talia lui Take Ionescu, în urma unor negocieri, cei mai mulți dintre membri vor trece la Partidul Național.

În mod asemănător s-au petrecut lucrurile și la Vâlcea unde, treptat, după aproape un deceniu și jumătate de existență, Partidul Conservator - Democrat, de la statutul de a treia forță politică în stat, care polarizase multe din așteptările românilor, a sfârșit prin a se pulveriza în bazinul electoral al celorlalte formațiuni fără ca, în timp, nimic să mai amintească de momentul său de glorie care, indiscutabil, a fost anul 1908.

Summary

The article focuses the time of formation of the Democratic - Conservative Party in early 1908 and the steps that followed for the formation in Vâlcea County of a local branch headed by the former conservative leader Constantine G. Dissescu. It is also outlined the effort of some politicians in the county to restore the old conservative structure, deeply affected by the departure of some important members from the party.

---

¹³ *Idem*, anul II, nr. 39/25 mai 1908.